

запропонованих педагогічних умов (поєднання статево-рольового й особистісно орієнтованого підходів при організації гендерного виховання хлопців і дівчат у позакласній діяльності; підготовка педагогів з питань гендерного виховання учнів основної школи у позакласній діяльності; просвіта батьків щодо гендерного виховання дітей; упровадження різноманітних форм і методів гендерного виховання учнів основної школи у позакласній роботі з ними), адже в учнів, які входили до експериментальної групи, значно підвищилися рівні гендерної вихованості.

У подальших дослідженнях доцільно визначити оптимальні шляхи впровадження вищезазначених умов у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грабар М. И. Применение математической статистики в педагогических исследованиях: непараметрические методы / М. И. Грабарь, К. А. Краснянская. – М. : Педагогика, 1977. – 136 с.
2. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология : учебник для вузов / В. Н. Дружинин. – 2-е изд., доп. – СПб. : Питер, 2005. – 319 с.
3. Скребец В.А. Психологическая диагностика: учебное пособие / В.А.Скребец. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: МАУП, 2001. – 152с.

Безушко С.В.

ХОД И РЕЗУЛЬТАТЫ ПРОВЕРКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГЕНДЕРНОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ ВО ВНЕКЛАСНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье описан ход проведения педагогического эксперимента по проверке эффективности гендерного воспитания учащихся основной школы во внеклассной деятельности и проанализированы его результаты.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, гендерное воспитание, ученики основной школы, критерии и показатели.

Bezushko S.V.

PROGRESS AND TEST RESULTS OF EFFICIENCY OF GENDER EDUCATION STUDENTS IN PRIMARY SCHOOLS EXTRA CURRICULAR ACTIVITIES

This article describes the progress of the pedagogical experiment to test the effectiveness of gender education for primary school students in extracurricular activities, and analyzed the results.

Key words: pedagogical experiment, gender education, primary school pupils, criteria and indicators.

УДК 504:371(475)

Гуран С.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМ ЕКОЛОГІЧНОГО СПЯМУВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ

Статтю присвячено екологічному вихованню учнів у навчальних закладах Польщі. Зроблений аналіз авторських програм з екології для початкової та середньої шкіл і гімназій. Розкрито особливості екологічного виховання та екологічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах Польщі.

Ключові слова: екологічна освіта, екологічне виховання, екологічні гуртки, шкільна авторська програма, навчальний план.

Важливість екологічної освіти і виховання всього населення, зокрема учнівської молоді, визначається потребами розвинутого суспільства, в якому збереження природного середовища, сприятливого для здоров'я і життя людини, вважається однією з найбільш

актуальних проблем. У вирішенні цієї проблеми екологічне виховання безумовно посідає провідну роль. Гострота сучасних екологічних проблем поставила перед школою і педагогікою важливу задачу – навчити та виховати молоде покоління, здатне по-новому вирішувати проблеми охорони, перетворення та раціонального використання природи [1, с. 5].

Проблема екологічного виховання – це насамперед проблема формування наукового світогляду, оскільки він є ядром свідомості, надає єдності духовного світу людини, озброює її соціально значущими й екологічно доступними принципами підходу до навколишнього природного середовища.

Формування бережливого ставлення школяра до природного середовища здійснюється в процесі ідейно-політичного, трудового, морального, естетичного й фізичного виховання. Кожен з цих напрямів виховання сприяє формуванню в учнів усвідомлення необхідності дбати про природу, допомагає виробити у них прагнення поліпшувати та збагачувати її [1, с. 7].

Акумуляція та використання кращих надбань педагогічної спадщини екологічного виховання молоді зарубіжних країн може стати досить вагомим внеском у підвищенні ефективності та розширення можливого вирішення проблем сучасної екологічної освіти України. Польща є однією з таких країн, для якої екологічне виховання є пріоритетним на рівні держави і яка відома бережливим ставленням суспільства до навколишнього середовища, високою екологічною культурою особистості.

Питання взаємодії природи і виховання знайшли своє відображення у класичних педагогічних вченнях Я.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, Г.Сковороди, К.Ушинського, Л.Толстого. Посилення уваги до означеного питання відбулося наприкінці ХІХ – початку ХХ століття. Новий погляд на взаємовідносини особистості і природи представлено у працях філософів-космістів – В.Соловйова, М.Федорова та ін. Формування відповідного ставлення людини до Природи як результат цілеспрямованого виховання трактувалося ними як основа збереження космічної єдності і гармонії.

Родоначальниками екологічної освіти й виховання вважають: А.Дістервега, Р.Карсона, Я.Коменського, Д.Марша, І.Песталоцці, Е.Реклю, К.Рульє, Ж.-Ж.Руссо та ін. Так у праці Ж.-Ж.Руссо "Еміль" вперше було сформульовано концепцію "природного" виховання, яке передбачало природовідповідне, тобто урахування віку дитини, формування її на лоні природи, підкреслюючи вирішальне значення природи як виховного фактору. Водночас А.Дістервег уважав, що природа є суттєвою складовою справжньої освіти, засобом морального та інтелектуального виховання.

Загальнопедагогічні та психологічні аспекти екологічного виховання молоді розкрито в працях українських та російських учених (Я. Габєва, А. Галєвої, С. Гончаренка, С. Дерябо, О. Захаренка, О. Захлебного, Л. Лук'янової, Н. Менчинської, С. Сисоевої, Л. Хомич та інших). Питання теорії і практики формування відповідального ставлення школярів до природи стали предметом уваги І. Білявського, В. Бродвія, Н. Пустовіт, Г. Пустовіта, Д. Трайтака та ін.

Мета дослідження: порівняти особливості екологічного виховання польських учнів у початковій, середній школах та гімназії. Порівняти цілі та завдання екологічної освіти в школі та гімназії; розглянути методи та форми, що застосовуються в організації навчально-виховного процесу для забезпечення екологічного виховання. В даній статті зроблено спробу узагальнити те, що було зроблено, і те що відбувалось протягом багатьох років у польській системі освіти для підвищення екологічної обізнаності учнів.

В умовах освітніх перетворень в Україні досвід Польщі представляє особливий інтерес, оскільки ця держава є однією з найбільш близьких до нас за географічним положенням, культурою, багатовіковими історичними зв'язками та слов'янським менталітетом. Завдячуючи співробітництву між нашими країнами в царині педагогічної науки і практики, досвід Польщі доступний, активно вивчається і вже сьогодні представлений значним науковим доробком.

З метою оволодіння учнями екологічними знаннями, виховання у них турботи про природу здійснюється на уроках з різних дисциплін, практикуються пізнавальні завдання екологічного змісту. Користь їх в тому, що вони розвивають пізнавальні здібності дитини, її прагнення до практичного застосування знань до природного середовища своєї місцевості [1, с. 16].

У Польщі є всі можливості для здійснення повноцінного екологічного виховання молоді. Головним завданням на кожному етапі навчання – це формування навичок раціонального функціонування в природному середовищі і в суспільстві.

Під час дослідження було з'ясовано, що важливим етапом у безперервному ланцюгу екологічного виховання є шкільний етап, який припадає на період становлення особистості, коли формується уява про взаємозв'язок природних явищ, розвивається екологічне мислення. У сучасній школі запропоновані навчально-виховні шляхи, мають бути реалізовані, в першу чергу, на заняттях з природи (I-II класи початкової школи та IV-VI класи середньої школи), а також на уроках біології, географії, фізики, хімії (I-III класи гімназії).

Опрацьовуючи шкільні навчальні плани для IV-VI класів середньої школи та I-III класів гімназії, можна відзначити, що предмета Екології немає, а є лише навчальна дисципліна Природознавство, яка в гімназії диференціюється на навчальні дисципліни: Біологія, Географія, Хімія та Фізика [6;9]. Тому дисципліну Екологія учні зазвичай вивчають в позаурочний час – на спеціальних шкільних екологічних гуртках (наприклад, Любителів охорони природи) або екологічних кружках [7].

Під час дослідження проаналізовано певні авторські шкільні програми з Екології (Program edukacji ekologicznej), зокрема й такі, що затвердженні Міністерством національної освіти Польщі (*Ministerstwo Edukacji Narodowej*). В цих програмах визначено, що основним завданням екології є пробудження в молодого покоління самостійних дій спрямованих на збереження навколишнього середовища. Це є головною ознакою, що об'єднує більшість програм з Екології для середньої (IV-VI класи) школи та гімназії (I-III класи).

Пріоритетним завданням екологічної освіти як у початковій, так й у середній школах, а також і у гімназії Польщі є зосередження уваги на:

- вивченні методів та способів захисту навколишнього середовища;
- формуванні навичок спостерігати явища в екосистемах;
- передбаченні та оцінці певних наслідків природних явищ та діяльності людини на природу;
- формуванні у людини емоційного відношення до конкретних явищ і об'єктів навколишнього середовища;
- формуванні і зміцненні позитивних переконань та поглядів на певні явища та природні об'єкти [3;4].

В освітніх документах наголошується, що освіта учнів із захисту навколишнього середовища повинна стати невід'ємною складовою навчально-виховного процесу, головну роль в якому відіграватимуть вчителі та батьки. Шлях втілення екологічного виховання, має бути реалізований всіма учителями, згідно з виховним планом школи як окремими темами уроків, так і в позаурочний час.

Провівши аналіз авторської програми з Екології для 1-3 класів початкової школи (автор Богуслав Богуска), було виявлено, що вона відповідає вимогам Міністерства національної освіти Польщі та рекомендується для використання в початковій школі. Кінцевою метою цієї програми є навчально-виховні та виховні екологічні цілі:

- пробудження потреби контакту з природою;
- формування зацікавленості до природи та її краси;
- прищеплення почуття невід'ємності з навколишнім середовищем;
- сприяння до участі у заходах, спрямованих на захист природи;

- навчити діяти в різних шкільних та позашкільних ситуаціях, пов'язаних зі збереженням навколишнього середовища;
- формування вмінь встановлювати та підтримувати правильний діалог з іншими дітьми, дорослими, інвалідами, представниками інших національностей;
- вироблення здатності самостійно шукати інформацію на різну тему з різноманітних джерел (журнали, енциклопедії і словники) та вміло використовувати їх;
- навчити самостійно робити висновки та прогнози стосовно впливу людської діяльності [2].

Екологічна програма для початкової школи є першим етапом у екологічному вихованні. Вона може бути реалізована в рамках інтегрованого навчання в молодших класах у повсякденному або одно- чи двотижневих освітніх циклах з екології. У програмі не має поділу на окремі класи, і вона успішно засвоюється учнями протягом трьох років. Зміст навчальної програми впорядкований по спіралі, що означає що один і той же елемент змісту може повторюватися кілька разів в наступних класах. На різних рівнях навчання дитина зможе розширювати та поглиблювати знання й навички відповідно до свого інтелектуального рівня. Завдання розроблені таким чином, щоб викликали зацікавленість у дітей та бажання думати і досліджувати. Їх рівень складності відповідає віку 7-9 років. Реалізація програми повинна втілюватися не лише в теорії, а й у практиці. Так, найкраще для цього реалізовувати зміст програми не лише в школі, а й на власному подвір'ї, шкільному майданчику, районі, місті. Програма поєднує в собі зміст із різних навчальних дисциплін: польської мови, математики, образотворчого мистецтва, музики та фізичного виховання. Ця програма не лише спрямована на збереження навколишнього середовища, а й скеровує на проведення вільного часу на одинці з природою [2].

Відповідно до авторської програми "Пропозиція шляху екологічної освіти в 4-6 класах середньої школи" (автор Войцех Вероніка) та авторської програми "Програма екологічної освіти для 1-3 класів початкової школи" (автор Богуслав Богуска), реалізація екологічної освіти здійснюється через ряд вимог поставлених перед вчителем, котрих потрібно дотримуватись для досягнення необхідного результату. Зокрема:

- 1) розвивати і поглиблювати зацікавленість до природи;
- 2) заохочувати до контакту з природою;
- 3) формувати вміння безпечно для навколишнього середовища користуватися природними ресурсами;
- 4) навчити учнів, помічати зміни в навколишньому середовищі;
- 5) навчити порівнювати дію різних факторів на живу природу;
- 6) сформувати почуття відповідальності за стан навколишнього середовища;
- 7) розвинути навички самостійно досліджувати світ живої природи;
- 8) навчити описувати взаємовідносини між організмами та середовищем;
- 9) підвищувати проінформованість про небезпеку розвитку цивілізації;
- 10) розвивати чутливість до проблем природи;
- 11) заохочувати до активної і відповідальної участі у розв'язанні екологічних проблем [5].

Ці вимоги є спільними для вчителів школи та гімназії. Проте у Польщі в початковій та середній школі вчитель більше робить наголос на пізнанні природи та її важливості у житті людини, а в гімназії наголошує на необхідності збереження навколишнього середовища, вчить обґрунтовувати і визначати шляхи запобігання негативної людської діяльності на довкілля.

Для формування екологічної обізнаності молоді, перед середньою школою поставлено декілька основних завдань, які чітко сформовані у шкільних екологічних програмах:

- показати учням пряму залежність між станом навколишнього середовища та діяльністю людини;
- вказати механізми та ефекти від небажаних змін;

- дати можливість спостерігати та оцінювати гарні об'єкти та природні явища;
- довести до учнів важливість збереження навколишнього середовища;
- показати вплив забрудненої природи на стан здоров'я людини;
- прищепити до учнів почуття причетності до світу природи та відповідальності за її стан;
- навчити наводити приклади екологічних проблем території (чи місцевості), де проживає учень [6].

Головною метою екологічного виховання в гімназії є поширення знань про вплив людської діяльності на стан навколишнього середовища та прищеплення учням бережливого ставлення до природи. Для досягнення цієї мети, учню необхідно володіти достатніми знаннями про навколишній світ, розуміти складність природних зв'язків з людиною, знати причини та наслідки негативного впливу людини на природу [7].

Головними завданнями, які стоять перед гімназією, для здійснення екологічного виховання є:

- створення умов необхідних для пізнання взаємозалежності між різними складовими природи та розуміння причин і наслідків людського втручання в навколишнє середовище;
- дозволити планування і спостереження біологічних досліджень;
- мотивація дотримуватись правил особистої гігієни і прийняття відповідальності за власне здоров'я та здоров'я оточуючих;
- створення умов для розвитку здорового способу життя;
- організація шкільних туристичних та краєзнавчих подорожей [3, с. 9-10].

Аналізуючи конкретні цілі для вирішення екологічних проблем, розуміємо той факт, що прививати в учнів любов до природи можливо завдяки використанню як прямих (спостереження, звичайних дослідів та експериментів) так і непрямих (фотографії, відеофільми, книги) методів вивчення природного середовища.

Завдяки інтеграції екологічного виховання в навчальний процес, учень удосконалює свої знання і вміння з пізнання та збереження довкілля на прикладі наступних тематичних гуртків, що створюються в середній школі:

- Поле. Культурні рослини. Бур'яни, боротьба з ними.
- Сад та город. Фруктові дерева та кущі. Праця фермера та садовода.
- Тварини, що вільно живуть в садах, на полях, луках.
- Ліс та його мешканці. Роль лісу.
- Парк, як місце існування рослин та тварин.
- Вода – основа для життя. Циркуляція води в природі. Рослини та тварини, що мешкають у воді. Охорона вод.
- Зміни, що відбуваються в природі в різні пори року.
- Підготовка рослин, тварин і людини до зими. Допомога тваринам взимку.
- Економічне використання електроенергії та води.
- Рослини та тварини, що охороняються в Польщі (пам'ятки природи).
- Найбільш важливі задачі та різноманітні форми захисту навколишнього середовища [8].

Подібні гуртки створюються і в гімназіях, однак їх тематика значною мірою відрізняється від шкільної. Можуть пропонуватись наступні їх назви:

- Зелені легені Польщі.
- Екологічні закони – права природи!
- Екологія та здоров'я.
- Природні ресурси, їх раціональне використання.
- Екосистеми.
- "Чиста" енергія.

- Транспорт і навколишнє середовище.
- Циркуляція азоту та сірки в природі.
- Людина і Біосфера [3].

Реалізація завдань екологічної освіти заснована на активних методах навчання. Методи та форми роботи, які найчастіше рекомендується використовувати на уроках з екологічною тематикою: спостереження, обговорення, експеримент, інтерв'ю, проект, презентація, експозиції, відеофільми, "снігова куля", "дерево рішень" та ін. Однак найбільш популярними серед учнів вважається позакласний метод спостереження в живій природі [7].

Зміст більшості програм може бути змінений в будь-якому порядку самим вчителем, який має право вносити свої власні ідеї та враховувати при цьому особливості оточуючого навколишнього середовища і потреби й можливості учнів. Тема і способи їх реалізації підготовлені таким чином, щоб залучити не тільки учнів, а також їхніх однолітків та батьків, які в повсякденному житті мають бути співавторами виховного процесу.

Тематика шкільних програм з Екології повинна бути продумана і складена таким чином, щоб в наступні роки не повторювався то й же самий зміст. Однак зміст навчальних програм, які окремо розроблені для початкової, середньої шкіл та гімназії можуть бути впорядковані таким чином, що один і той же елемент змісту може повторюватися кілька разів у наступних класах. Це робиться для того, щоб учень міг розширювати та поглиблювати свої знання й навички відповідно до свого інтелектуального рівня. Термін діяльності такої програми триває протягом трьох років.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карташова І., Рябуха М. Інноваційні методики формування екологічних вмінь: Методичний посібник. – Херсон: ПП Вишемирський, 2005.
2. Bogucka Bogusława, Program edukacji ekologicznej dla klas I-III szkoły podstawowej – 2010.
3. Bereza Joanna, Michał Szczepanik Program ścieżki ekologicznej w gimnazjum, Wojewo dzki ośrodek metodyczny Częstochowa, 2002.
4. Program zajęć "Ekologia", J.Jesionowska, 2007. Режим доступу: <http://www.profesor.pl/publikacje-top,22,program-nauczania,7,ekologia>
5. Propozycja ścieżki edukacji ekologicznej realizowanej w klasach 4-6 szkoły podstawowej, Wojciech Przetacznik, 2008. Режим доступу: <http://www.profesor.pl/publikacje-top,22,program-nauczania,7,ekologia>
6. Plan nauczania dla szkoły podstawowej, 2009. Режим доступу: http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/przykladowy_plan_nauczania_dla_szkoly_podstawowej_2.pdf
7. Sadowska S., Edukacja ekologiczna w gimnazjum realizowana w ramach zajęć pozalekcyjnych, 2010. Режим доступу: <http://awans.szkoła.net/>
8. Stowarzyszenie Przyjaciół i Sympatyków Ekologii "Zielona Ziemia", Szkolna edukacja ekologiczna – dylematy, Marcin Howaniec, - 2009. Режим доступу: http://www.zielonaziemia.radzionkow.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=67&Itemid=204
9. Szkolny plan nauczania w gimnazjum – przykład wraz z kalendarzem wydarzeń w roku 2009/2010. Режим доступу: http://www.men.gov.pl /images/stories/pdf/6_ramowy_plan_gimnazjum_v2.pdf
10. Łapiński J., Abdurakhmanov G. Rozwój myśli ekologicznej w polsce i w rosji – wybrane aspekty, . EkoKUL, Lublin – 2005.
11. Agenda 21. Sprawozdanie z realizacji w Polsce, pod. red T. Podgajniaka, NFOŚ, Warszawa – 1998.

Гуран С.В.

ОСОБЕННОСТИ ПРОГРАМ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ПОЛЬШИ

Статья посвящена экологическому воспитанию учеников в учебных заведениях Польши. Сделан анализ авторских программ по экологии для начальных и средних школ и гимназий. Раскрыты особенности экологического воспитания и экологического образования в учебных заведениях Польши.

Ключевые слова: экологическое образование, экологическое воспитание, экологические кружки, школьная авторская программа, учебный план.

Guran S.V.

PECULIARITY OF ECOLOGICAL DIRECTED PROGRAMS IN THE POLAND ESTABLISHMENTS

The article is dedicated to environmental education of students in educational institutions in Poland. Analyzed by the program authors for the Environment for elementary and middle schools and high schools. The features of environmental education and environmental education in the schools of Poland.

Key words: environmental education, environmental clubs, school authoring program curriculum.

УДК 371.036

Корольова І.І.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У даній статті розкрито особливості методики організації естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності, що забезпечують формування здатності студентів активно використовувати цінності у спілкуванні, пізнанні та творенні.

Ключові слова: естетичне виховання, естетизація навчально-виховного процесу, культуротворча діяльність, естетичний розвиток, естетичний досвід.

У сучасних умовах реформування вища педагогічна школа України спрямовує свою діяльність на визначенні шляхів ефективного розв'язання завдань естетичного виховання студентів, формування їх естетичної свідомості, організації творчої діяльності. Тому особливої уваги заслуговують питання педагогічного забезпечення естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності.

На значущості педагогічних умов естетичного виховання майбутніх учителів наголошують учені В. Бутенко, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка та ін., підкреслюючи, що вища педагогічна школа повинна бути як науковою, так і естетично зорієнтованою, що готуючи студентство як майбутніх фахівців, які мають повною мірою реалізовувати освітньо-виховні функції у суспільстві, необхідно створити оптимальні педагогічні умови для формування їх естетичної культури, підготовки до участі в естетизації найважливіших сфер життєдіяльності дітей та молоді. Тому метою дослідження є розкриття особливостей методики організації естетичного виховання студентів вищих педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності.

Сучасна система вищої педагогічної освіти спрямовує свої зусилля на створення умов, що забезпечуть реалізацію потенційних можливостей студентської молоді реалізувати естетичний досвід у діяльності, орієнтованій на пізнання, збереження, пропаганду та примноження прекрасного дійсності. Успішному вирішенню цієї задачі сприятиме системний підхід до естетичного виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності.

Культуротворча діяльність, спрямована на естетичне виховання студентів, передбачає закріплення на рівні їх свідомості необхідних понять та уявлень про прекрасне, розвиток естетичної активності, пов'язаною зі створенням та примноженням краси у повсякденному житті і праці. Як зазначає О.Шевнюк, культуротворча діяльність студентів має спиратися на результати діалогового спілкування в педагогічній взаємодії, яка спрямовується на розкриття значущих культурних цінностей і смислів [5, с. 87].